

เทศน์เช้า วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๔๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันนี้วันเสาร์ วันอาทิตย์ วันราชการ วันทำการ เขาทำหน้าที่การงาน คนเกิด
มามีตำแหน่งหน้าที่การงาน คนเราต้องมีหน้าที่การงาน เขาว่าคนทำงาน ทำงานที่มีความสุข กับ
ทำงานที่มีความทุกข์ใจ ถ้าทำงานที่มีความทุกข์เพราะมันไม่ได้ตั้งใจ ถ้าทำงานมีความสุขนะ ถ้าเรา
ทำแล้วสมความปรารถนาจะมีความสุขมาก มีความสุขเพราะทำแล้วมันสมความปรารถนา สุข
ตรงไหน? สุขตรงที่มันสมอยากไง

อยากคืออะไร? อยากคือค้นหาความทะยานอยาก ค้นหาความทะยานอยากเป็นแรง
ขับเคลื่อน ถ้าว่าค้นหาความทะยานอยาก ความอยากนี้เป็นกิเลสทั้งหมด แล้วมรรคละ ความอยาก
ที่เป็นคุณประโยชน์มี ความอยากที่เป็นคุณงามความดีมี เราต้องอาศัยความอยากที่เป็นคุณงาม
ความดีเป็นสะพานเดิน เป็นช่องทางให้เดินไป ในเมื่อมันเป็นความอยาก แต่มันต้องมี ที่ว่าจะถือ
ศีลก็ต้องมีปัญญา เพราะถือศีลโดยถูกต้อง และถือศีลโดยทวิภูฏัง

คนเราถือศีลนะ ถ้าคนถือศีลด้วยการเกร็ง ไม่เข้าใจเลยว่าการถือศีลมันจะมีบังคับตัวเอง ถ้า
ถือศีลด้วยความปกติ ถ้าเราไม่มีเจตนาทำความผิดพลาด ศีลนั้นมันเป็นปกติ เพราะศีลนี้ทำให้คน
เป็นคนดี ไม่ใช่ ธรรมะไม่ทำลายใครหรอก คุณธรรมไม่ทำลายใครเลย กิเลสต่างหากมันทำลายคน
นะ นี่วันกินล่วงไป ๆ เดียวก็วันทำการ เดียวก็วันพักผ่อน แล้วก็วันพระวันเจ้า วันทำการ

ถ้าวันเวลามันเป็นคุณประโยชน์กับเราละ คนเกิดมาอายุ ๕๐ ปี ๑๐๐ ปีต้องมีคุณภาพ
เท่ากันสิ ทำไมคนเกิดมา ๑๐ ปี ๒๐ ปี นี้ความเจริญวัยก็ต่างกัน คุณภาพของร่างกายก็ต่างกัน คน
เจ็บไข้ได้ป่วย คนที่ปกติ ถ้าว่าเรื่องของร่างกาย เรื่องของร่างกายเป็นความสำคัญ ถ้าเป็น
ความสำคัญนะ เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วยต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเหมือนกัน

แล้วถ้าคนเจ็บไข้ได้ป่วยเหมือนกัน แต่คนหนึ่งมีกำลังหัวใจ กำลังใจดี คนไข้นั้นก็รักษาง่าย
คนไข้นั้นก็เป็นคนที่ว่าไม่เป็นภาระกับคนอื่น แต่ถ้าหัวใจมันอ่อนแอเนะ เป็นปกติมันก็อ่อนแอ เจ็บ

ใช้ได้ป่วยมันก็อ่อนแอ ว่าเรื่องของใจสำคัญ ๆ สำคัญตรงไหน? สำคัญตรงที่ว่ามันเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรม มันเป็นสิ่งที่ควบคุมไม่ได้เลย มันเป็นไปความคิดความอ่านควบคุมไม่ได้ เห็นไหม สงครามความคิด สงครามที่หลังเลือด สงครามที่เขามีการประหัตประหารกันมันตายคนเดียวนะ สงครามคือสงครามการเมือง การเมืองนี้มันฆ่ากัน มันประหัตประหารกันด้วยอะไร? ด้วยความคิด ด้วยเล่ห์เหลี่ยม สิ่งที่เป็นเล่ห์เหลี่ยมความคิดนี้มันประหัตประหารกัน มันฆ่าแล้วฆ่าเล่าณะ คนตายแล้วตายอีก ตายซ้ำตายซากได้ แต่ถ้าเป็นสงครามหลังเลือดมันตายคนเดียวนะ

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่ตายคนเดียวนั้นเพราะอะไร? เพราะชาติการเกิด ร่างกายนี้มันตาย เกิดแล้วตาย เกิดแล้วตายนะ แต่เวลาเราพิจารณาไปด้วยปัญญาของเรา ในร่างกายของมนุษย์นี้ ๗ ปีเซลล์เก่าจะตายหมดเลย มันจะสร้างเซลล์ใหม่ขึ้นมา เวลาคิดกันอย่างนั้นเราก็คิดกัน แต่ถ้าเรามองด้วยสายตา คนก็คือคนเดิมนั้นละ ตั้งแต่เกิดมาเป็นเด็ก จนเจริญวัยขึ้นมา จนเป็นผู้ใหญ่ จนแก่เฒ่า ขึ้นมานี้ เกิดหนึ่งตายหนึ่ง

แต่เวลาความคิดเรานี้ ความคิดของเราจะ ความเกิดดับ ๆ ในหัวใจ มันเกิดตาย ๆ ร้อยพันพันหน นี่ความคิดนะ แล้วมันก็สร้างจินตนาการเข้าไป สิ่งนี้มันเป็นความสำคัญ เรื่องว่าเรื่องใจสำคัญ เพราะอะไร? เพราะมันเกิดตายได้บ่อยครั้งมาก แล้วการเกิดตายนี้ ถ้าเกิดเกิดในคุณงามความดี เกิดสร้างคุณงามความดี คือความคิดดี ความใฝ่ดี การใฝ่ดีเป็นเครื่องดำเนิน เพราะคนเราเกิดมาสิ่งที่จะเป็นสมบัติของใจไปคือความดีและความชั่วเท่านั้น ความดี คุณธรรมความดีของเรา มันจะสะสมไปกับใจของเรา

ถ้าใจของเรา เวลาคนเราตายไปแล้ว เราทำบุญกุศลแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ กับเราทำคุณงามความดีของเรา แล้วมันสะสมไปกับใจของเรา ชับซ้อนนะ ชับมาที่ใจของเรา แล้วใจเรา เราเอาของเราไปเอง ของที่เราหิบบิ้น ของที่เราหิบบเรเอาของเราไปเอง กับของที่เขาส่งตามหลังมา อะไรมันจะมีความแน่นอนกว่ากัน ความแน่นอนนะ ถ้าเราจริง คุณงามความดี สิ่งนี้ถ้าคุณงามความดี ทำดีต้องไปดีแน่นอน

คูลี คูอย่างปยุ่น มันลอยขึ้นข้างบนเห็นไหม มันเบา พอลมพัดมามันจะปลิวของมันไป ก้อนหินลมพัดมันไม่ไปนะ แต่ถ้าพายุแรง ลมกระชากแรง อาจจะเคลื่อนได้บ้าง ความคิดที่เป็น

บาปอกุศล มันเหมือนก้อนน้ำหนักร มันมีน้ำหนักมาก จิตมันจะไปสภาวะแบบนั้น นี่เวลามันสวาม
 บทบาทนะ ถ้ามันไม่สวามบทบาทล่ะ? ถ้าไม่สวามบทบาทความคิดนี้ก็มี ความชั่วก็มี จิตทุกดวงเคย
 ทำความดีและความชั่วมา

เวลาคนขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ เป็นอินทร์ เป็นพรหม เวลาตายแล้วเขาไปไหนล่ะ อย่างน้อย
 เทวดาเขาอวยพรกัน เวลาตายแล้วให้เกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา พบพระพุทธศาสนานี้ทำ
 ถึงที่สุดได้เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเนี่ยเทศนาธรรมจกๆ
 เทวดาส่งเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไปเลย คืออกคิใจมากเลย คืออกคิใจ เหมือนกับคนที่เจ็บไข้ คนที่เจ็บไข้
 ได้ป่วยแล้วมียารักษาไหม คนเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วไม่มียารักษาเห็นไหม ต้องตายสถานเดียว

นี่ก็เหมือนกัน เวลากิเลสเกิดมาในหัวใจนี้ มันต้องจำยอมกันไปจนชาติหนึ่ง ๆ หมดไป แต่
 เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเนี่ยมันมียา มียาธรรมโอสถมันสามารถชำระ
 ได้ คืออกคิใจกันมากเลย คืออกคิใจมันก็ยาอยู่ในขวดนะ ในขวดคือในตัวพระไตรปิฎก เราจะต้องเปิด
 ขวดยา อ่านฉลากยากัน เห็นไหม มรรค ๔ ผล ๔ มรรคผลนิพพาน อ่านกันปากเปียกปากแฉะ อ่าน
 แต่ขวดยากัน แต่ไม่เคยเปิดยานั้นเข้าปากเลย ไม่เคยเปิดขวดยาแล้วเอายานั้นเข้าไปในหัวใจเลย

ในการจะเปิดขวดยา เห็นไหม เวลาเราทางโลก เราสั่งได้ เราทำได้ คนเจ็บไข้ได้ป่วยไปหา
 หมอ ถ้าไม่ยอมหมอก็ยังรักษาได้ ผ่าตัดได้ แก้ไขได้ แต่เวลาธรรมโอสถ มรรคเกิดที่ไหน? มรรค
 เกิดที่ไหน? มรรคต้องเกิดจากความสงบของใจ เวลาคนไข้ไปเนี่ยเวลาจะผ่าตัด เขาต้องทำความ
 สะอาดแผลก่อนไข้ไหม ทำความสะอาดก่อน ต้องฟื้นฟูร่างกายก่อน ให้แข็งแรงถึงผ่าตัดได้

นี่ก็เหมือนกัน หัวใจจะวิปัสสนา ๆ เอาอะไรไปวิปัสสนามัน เอาใจไปวิปัสสนาหรือ จี้อโลก
 จี้อโกรธ จี้อหลงนี่ใจ ความหมักหมมของใจ มันเป็นที่ทั้งหมดเลย แล้วเอาใจไปทำความสะอาดได้
 ไหม? มันถึงจะต้องเริ่มทำ มีความปกติของใจขึ้นก่อน เวลาเราทำกัน เวลาประพฤติปฏิบัติ ถ้าทำ
 ความสงบของใจ พวกที่กำหนดพุทโธนี่ไม่มีปัญญา พวกนี้ไม่มีปัญญานะ พวกนี้เป็นสมณะ ต้องใช้
 วิปัสสนาไปเลย มันเอาใจเข้าไปชะล้างความสกปรกมันจะไปอย่างไร มันก็ยิ่งสกปรกเข้าไปใหญ่

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสุดยอดมาก ธรรมขององค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าอันหนึ่ง ในพระไตรปิฎกนี่อันหนึ่ง ฉลากยาอันหนึ่ง แต่ความจี้อโลก จี้อโกรธ จี้อ
 หลงของเรานี้มันอันหนึ่ง เหมือนมือเราสกปรก มือเรามันมีแต่สารพิษเลย แล้วเราจับอาหารนั้นเข้า
 ปาก สารพิษจะติดมือเราเข้าไปไหม? ...แน่นอน

ใจก็เหมือนกัน ในเมื่อมันมีความโลภ ความโกรธ ความหลงอยู่ แล้วเราใช้ปัญญา ๆ ที่ว่า ปัญญา ๆ กันนี้ ปัญญาอย่างนี้มันเป็นปัญญาด้วยขี้โลก ขี้โกรธ ขี้หลง มันเป็นความสกปรก มันถึงต้องมีกำหนดพุทโธก่อน ต้องทำความสะอาดของใจก่อน ไม่อย่างนั้นจะมีศีลสมาธิทำไม สมาธิมีไว้ทำไม? สมาธิมีไว้ทำไม? ก็มีไว้เพื่อล้างมือให้สะอาดก่อน มือนี้เลอะสารพิษ ล้างมือให้สะอาดก่อน แล้วมือนี้ไปเปิบอาหารมันจะไม่เป็นพิษกับตัวเอง

ถ้ามือเต็มไปด้วยสารพิษ ไปเปิบอาหารขึ้นมาสารพิษก็เข้าไปในร่างกายด้วย ถ้าเข้าไปในร่างกายด้วย มันก็เข้าไปทำร้ายร่างกาย มันจะเป็นประโยชน์ไหม การประพฤติปฏิบัติที่ไม่ได้ผลก็ตรงนี้ไง “ชิงสุกก่อนห่าม” ไม่ทันไรเลยก็คิดว่าตัวเองนะวิปัสสนาใจ เอาปัญญาของกิเลสมาใช้ก่อน ปัญญาของกิเลสนี่มือที่เป็นสารพิษนะใช้ก่อนใจ ไม่เป็นไร... ไม่เป็นไร... ไม่เป็นไรนี้มันความคิดนะ แต่เวลาสารพิษเข้าไปในร่างกาย เป็นไรหรือไม่เป็นไรมันจะบอกตรงนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เวลาวิปัสสนาไปมันเป็นผลหรือไม่เป็นผลมันจะบอกตรงนั้น ตรงว่าเวลาวิปัสสนาไป ความปัญญามันไป นื่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกใช้ปัญญา เราก็ใช้ปัญญาแล้ว ปัญญาของเราจะฆ่ากิเลสได้ไหม? ปัญญาของเรา ปัญญาของกิเลสพาใช้ กับปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพาใช้นะ มัชฌิมาปฏิปทา มันเป็นธรรมจักร จักรอันนี้มันเคลื่อนไป มันเข้าไปธรรมชาติของมัน

ถ้าธรรมชาติของมัน เกิดขึ้นสภาวะของมัน เราจะเข้าใจคำบรรยาย มันจะเห็นสังขะความจริง นี่สุดมยปัญญาส่วนหนึ่ง จินตมยปัญญาส่วนหนึ่ง ภาวนามยปัญญานี้อธิบายกันปากเปียกปากแฉะก็อธิบายไม่ถูก เพราะอะไร? เพราะมันเป็นสัญญา สัญญาคือความจำได้หมายรู้ จำได้ก็เหมือนกับฉลาดยานั้นละ อ่านแต่ฉลาดยา ไม่เคยเปิดขวดยาเข้าปาก

ยารักษาโรค ทั้ง ๆ ที่ธรรมโอสธมีมาตั้งแต่สองพันกว่าปีมาแล้ว ห้าพันปีนี่มันก็มีคุณภาพคงที่ของมัน แต่คนอยากเปิดขวดยาไม่ได้ คนจะไม่เข้าใจขวดยา คนจะไม่เข้าใจศาสนา คนจะไม่เข้าใจ คูปัจจุบันนี้ ทำไมต้องทำให้ทุกคนมีความทุกข์? ทำไมต้องทำให้ตนลำบากเปล่า? นี่มัชฌิมาปฏิปทา นี่อรรถกถาญาณุโยค ถ้าจะเป็นความเพียรอรรถกถาญาณุโยคทั้งหมดเลย

แต่ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสนะ เรื่องของความพอใจ สิ่งนี้เป็นคุณประโยชน์กับเราหมดเลย แต่มัชฌิมาปฏิปทานี้เวลาภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมา มันต้องเป็นสังขะความจริงของมัน เหมือน

สารเคมี สารเคมีที่บริสุทธิ์ สารเคมีที่สะอาด เวลาเขาทดลองวิทยาศาสตร์ไปผลออกมาตามค่าของมัน

นี่ก็เหมือนกัน เวลาสักจะความจริงเกิดขึ้นมาโดยอริยสัจ มันเกิดขึ้นมาของมันในหัวใจนี้ มันจะออกค่าของมัน ไม่ใช่ของเราเห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาพระอรหันต์ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ใครทรมานมา ใครทรมานมา” ใครทรมานหมายถึงว่าเกิดจากใจดวงนั้น เกิดจากขวดยาขวดคนนั้น เกิดจากขวดยานั้น คือหัวใจนั้นมันเปิดขวดที่ขั้วหัวใจนั้น แล้วมันกรอกยาเข้าไปในขั้วหัวใจนั้นไง

นี่ก็เหมือนกัน เวลาปัญญามันเกิดขึ้นมา มันเกิดจากสติจิต เกิดจากสัมมาสมาธิ เกิดจากฐานที่ตั้ง นี่วิปัสสนากันไปนะ ขนาดเราเอาอาหารใส่ปาก ถ้ามันเข้าปากมันจะเข้ากระเพาะ ถ้าเราเอาอาหารใส่ช่องจมูก เอาอาหารใส่ช่องหู มันจะเข้าไปในปากเราได้ไหม?

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อมัชฌิมาปฏิปทา ในเมื่อปัญญามันไม่เกิด มันก็เป็นอันว่าเป็นการคาดหมายไป เป็นการคาดหมายไปนี่มันเอาอาหารเข้าปากไม่ได้ ในเมื่อมันเกิดปัญญาไม่ได้ มันจะไปเกิดมรรคญาณได้อย่างไร? มันจะไปชำระกิเลสได้อย่างไร? หรือว่าใช้ปัญญา ๆ เราวิปัสสนามาแล้ว นี่เป็นวิปัสสนา เกิดดับ ๆ วิปัสสนาจนเข้าใจตลอดโปร่ง แต่กิเลสเต็มหัวใจ เพราะอะไร?

เพราะมันหिनทับหญ้าไว้ไง ใช้จินตมยปัญญากดไว้ ถ้าเกิดไปกระทบสิ่งใดมันก็ฟูออกมาโดยธรรมชาติของมัน แต่ถ้ามันใช้ปัญญาเข้าไปนี่เปิดปากขวด ขั้วหัวใจนั้นเปิดออกมา แล้วละลายยาออกมา ปัญญาชอบ เพียรชอบ งานชอบ มันจะเข้าไปทำลายเชื้อโรคในขั้วหัวใจนั้น ถ้าทำลายขั้วหัวใจนั้น มันเห็นสภาวะสักจะความจริงของมันทั้งหมด

ถ้ามันเห็นสภาวะสักจะความจริงของมันทั้งหมด นี่ตั้งแขนขา เวลากิเลสขาดตั้งแขนขาพอขาดออกไป กิเลสขาดออกไปจากใจ มันจะมีอะไรในหัวใจนั้นล่ะ ในเมื่อเชื่อมันโดนทำลายไปแล้ว มันจะมีไปได้อย่างไร มันมีไม่ได้ใช่ไหม? ถ้ามีไม่ได้เวลากระทบสิ่งใดมันจะมีประโยชน์อะไรขึ้นมา มันก็เหมือนกับเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ นั้นล่ะ มันไม่มีความรู้สึกหรือก เจ้าของเครื่องมือสื่อสารนั้นเก็บประโยชน์จากเครื่องมือสื่อสารนั้นเท่านั้นเอง

นี่ก็เหมือนกัน พระอรหันต์ ชั้นนี้ก็คือชั้น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เป็นธรรมชาติของมัน แต่มันไม่มีตัวสืบทอด ไม่มีตัวทำให้เกิดดับ มันเกิดดับธรรมชาติของมัน มันเป็นเครื่องมือสื่อสาร

เท่านั้น มันถึงเป็น ภารา หเว ปญจกขนุชา มันเป็นขันธุ์ มันเป็นสิ่งที่เกิดมีอยู่ มันเป็นสมมุติอันหนึ่ง จิตอันนั้นพ้นจากสมมุติไป มันเป็นวิมุตติอีกอันหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่มีชีวิตอยู่นี้ จิตอันเดิมนี่แหละ จิตที่ว่า มันทุกข์ ๆ อยู่นี้ จิตที่ว่าเป็นขี้โลก ขี้โกรธ ขี้หลง ที่เป็นขี้ละลายอยู่นี้ เอาขี้ไปละลายหัวใจนี้มัน ทำลายไม่ได้นี่ แล้วมันทำลายเข้าไป

มันจะเห็นสักจะความจริงของมัน มันถึงเข้าใจว่าการกระทำอย่างนี้คนที่ในเมื่อมือมีสารพิษ อยู่ ยังเปิบอาหารที่เป็น... อาหารที่บริสุทธิ์ ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบริสุทธิ์ ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขุดยานี้บริสุทธิ์ เพราะอะไร? เพราะเวลาเขาจะเอายา มาจำหน่าย เขาต้องทำความสะอาด เขาต้องตรวจสอบของเขาตลอดเวลา

ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ทุกคน ทุกลัทธิ ทุกสังคม ได้ตรวจสอบ ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วมันยังยั้งยืนมา จนการพิสูจน์มาสองพันกว่าปี สิ่งนี้ บริสุทธิ์แน่นอน แต่มือที่เปื้อนด้วยสารพิษ พอเปิบขึ้นมามันเจือปนด้วยสารหนูต่าง ๆ ที่ในมือเรา แล้วเรากลับกินเข้าไปนี่ มันจะไหม้ปากนะ มันจะไหม้ปาก ไหม้ลำคอ ไหม้ไปทุกอย่างเลย

แต่คนปฏิบัติมันไม่รู้ เพราะอะไร? เพราะมันเป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรม นี่มันว่าง มันพอใจ มันว่าง ว่างอะไร? ว่างเป็นอจินไตย ความว่างนี้เป็นอจินไตยนะ อจินไตย ๔ เห็นไหม พุทธวิสัย กรรม โลก กับฉาน ฉานคือความว่างไง มันเป็นความว่างอยู่แล้ว ดูสิ อวกาศมันก็ว่าง โลกนี้ก็ว่างธรรมชาติของเขา แต่มันมีประโยชน์อะไร?

ถึงบอกไ้เรื่องของร่างกาย เรื่องของวัตถุ มันเป็นสภาวะของมัน ดิน น้ำ ลม ไฟ มันแปรสภาพ เวลาพายุมันเกิด ความสมบูรณ์ของมัน เกิดพายุขึ้นมามันทำลายทั้งหมดราบเป็นหน้ากลอง ไปเลย แล้วมันได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา มีแต่ทำลายเสียหาย ทำลายบ้านเมืองทำลายเสียหาย แต่มันจะไปให้ความชุ่มชื้นกับแผ่นดิน ไปให้กับพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มันเจริญงอกงามขึ้นมาใหม่ อันนั้นเป็นเรื่องของโลกเขา

แต่เรื่องของมรรคญาณมันมีผู้รู้เว้ย! มันมีตัวจิต มันมีความเข้าใจ มันมีเจ้าของมรรคญาณ เจ้าของผลประโยชน์นั้น แล้วมันทำลายจิตดวงนั้น ดวงนั้นโดนทำลายด้วยมรรคญาณอันนี้ วิมุตติ มันอยู่ตรงนี้ อยู่ที่ใครเป็นเจ้าของ อยู่ที่ความเป็นไป หัวใจสำคัญอย่างนี้ไง ร่างกายนี้วันคืนล่วงไป ๆ ร้อยปีพันปีก็แล้วแต่ คนต้องเกิดต้องตาย มันก็เป็นสภาวะของมันอย่างนั้น

แต่หัวใจนี้ การสะสมการวิปัสสนานี้ เขาถึงอวยพรกันใจ ให้เกิดมาในศาสนาพุทธ ให้เกิดเป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามันมีตั้งแต่การทำทาน การทำทานคือการพาหะ เราสร้างรถสร้างเรือของเรา เราจะไปไหนล่ะ จะไปทางน้ำเราก็ตกลงเรือ จะไปทางบกเราก็ตกลงรถ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราทำบุญกุศล บุญกุศลย่อมนพาไปสวรรค์ ชั้นไหนล่ะ นี่เป็นพาหะพาไปถึงพาไปแล้ว สิ่งที่เป็นจรวด ยานอวกาศที่จะพาให้สูงกว่ำนั่นก็สร้างขึ้นมา แต่มันไปสร้างขึ้นมาแล้วเราคนที่ว่าเขาไม่ได้ใช้ประโยชน์ของเขา เพราะเขาต้องการใช้ปัจจัย ๔ นี่เขาก็ไม่เห็นประโยชน์ของเขาใช้ไหม

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเขาคิดไม่ถึง เขาไม่เห็นประโยชน์ของเขา เขาก็ไม่ได้ประโยชน์ของเขา แต่คนที่อยากจะพ้นจากทุกข์ มันมีประโยชน์ มันเข้าใจ มันจะรักษา จะแสวงหา การแสวงหานี้ มันถึงว่าเป็นการปฏิบัติ มันถึงเป็นการย้อนกลับมาชำระใจของเราเอง มันถึงว่าเป็นงานส่วนบุคคล อยู่ที่จิตนิสัย อยู่ที่ความเป็นไปของใจ แล้วย้อนกลับมาทำใจของเรา สมบัติอันนี้มันจะมีวัตถุคือหัวใจ แล้วก็มีมรรคญาณทำลายหัวใจอันนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมากับใจของเราเอง มันถึงยืนยันว่าใจมีคุณค่าที่สุด เอวัง